

Mezi evolucí a apokalypsou – transhumanismus

Denisa Kera

"Cítím hlubokou nostalgii nad budoucností"

(I have a deep nostalgia for the future)

Zakladatel transhumanismu,

F. M. Esfandiary,

který si změnil jméno na FM-2030

a leží zmrazený někde v Arizoně,

kde čeká na oživení

Hnutí transhumanismu se výrazným způsobem prosadilo na internetu v 90. letech minulého století. Sdružuje filozofy, vědce a dokonce umělce, pro které žádná technologie není tabu a kteří se nebojí projevit jako *technooptimisté*. Transhumanisté po celém světě vážně diskutují o zmizení všech lidských nemocí a neduhů působením genové terapie nebo dokonce chytrých drog. Také věří, že jednou dosáhneme nesmrtelnosti a že spojení lidské a umělé inteligence, možnosti nanostrojů a dalších technologií navždy změní člověka i svět. Vědecké objevy a nové technologie nevedou nutně k odcizení člověka svému prostředí ani k zničení přírody, ale k překonání všech omezení a k otevření se novým a nečekaným podobám lidství, přírody i civilizace. Nové technologie vlastně mění celé směřování a smysl evoluce, a podobného procesu se nemáme proč bát, i když je třeba racionálně a věcně diskutovat o jeho rizicích. Celé hnutí také navazuje na sekulární tradice, které člověka nechápou jako dokonalou a neměnnou bytost vytvořenou bohem, ale jako bytost, která mění svoje prostředí a sama sebe, když se novému prostředí musí také přizpůsobit. Dnešní prostředí, jako i samotné lidské tělo jsou do značné míry propojené s technologiemi, a tento vývoj směřuje k překonání a zmizení rozdílu mezi přirozeným a umělým (nebo technologickým).

Transhumanismus není žádným utopickým hnutím zmatených čtenářů SF literatury, ale vážným pokusem o vytvoření filosofie, která by reflektovala technologické změny z jiné než tradiční a kritické perspektivy. Celé hnutí založily významné osobnosti, jako je již zmíněný diplomat, spisovatel a futurolog F. M. Esfandiary nebo Nick Bostrom, profesor filosofie na univerzitách v Yale a v Oxfordu a další. O významu celého hnutí a diskuse svědčí i nedávné slyšení v americkém Kongresu v dubnu 2003, na kterém vystoupily významné osobnosti spřízněné s celým hnutím a obhajovaly nanotechnologie. Jeden z přítomných vědců, a také slavný myslitel, [Ray Kurzweil](#), možná nejlépe shrnul v tomto slyšení přesvědčení všech transhumanistů: "Lidský druh bych definoval jako druh, který ze své podstaty neustále

usiluje o rozšíření vlastních horizontů. Nezůstali jsme na zemi ani jsme nezůstali na vlastní planetě a nezůstaneme omezeni ani naší biologií." (I would define the human species as that species that inherently extends our own horizons. We didn't stay on the ground, we didn't stay on the planet, and we're not staying with the limitations of our biology.) Právě neustále překonávání omezení a hranic je také důvod, proč má celé hnutí předponu trans- a proč se nebojí diskutovat ani o těch nejšílenějších vizích. Ať jsou to transgenické experimenty, které mezidruhově spojí genetické vlastnosti zvířat a lidí, a vytvoří například kozy, z jejichž mléka lze vyrábět hedvábí, nebo chytré drogy, které navždy vymítí psychickou i fyzickou bolest, či genetické experimenty, které povedou k dlouhověkosti a nesmrtelnosti, všechny tyto vize jsou podle transhumanistů uskutečnitelné. Odpor a strach, které veřejnost cítí například k transgenickým technologiím nebo k možnostem kyborgů, se v ničem neliší od dřívějšího odporu k sňatkům mezi příslušníky různých národů nebo ras. Bráníme se přijmout fakt, že lidé, zvířata a stroje jsou jenom různé evoluční platformy, které je možné úspěšně spojit a vytvářet zajímavé *posthumanistické kombinace*. Je příznačné, že liberální politické smýšlení má blízko k novým technologiím. Jenom předsudky a iracionální strach vedou lidi k odmítání geneticky modifikovaných a transgenických plodin a bytostí, podobně, jako je tomu u "ilegálních" přistěhovalců. F. M. Esfandiary, který jako syn iránského diplomata prožil svoje dětství v 17 různých zemích a byl také činný v Organizaci spojených národů, velice jasně tento postoj shrnul větou, že "Nejsou žádní ilegální přistěhovalci, jenom irelevantní hranice". Právě tato věta by mohla sloužit jako motto celého transhumanismu, který vlastně brání práva budoucích technologií a bytostí.

Základní premisou hnutí je tzv. *technologický postulát*, který shrnuje hlavní témata transhumanismu. Podle postulátu, v případě, že nedojde k zničení civilizace v následujících 70 letech, je třeba očekávat následující technologické změny: nanotechnologie, kolonizaci vesmíru, regulaci pocitu štěstí a spokojenosti chemickými a genetickými prostředky, vznik umělé superinteligence nebo dokonce spojení lidské a umělé inteligence. Význam technologického postulátu není jenom v jeho zdánlivě naivních tvrzeních o překonání všech biologických a fyzických omezení, nýbrž také ve formě tvrzení, s kterými se operuje. Transhumanismus usiluje o filosofický argument, který pravdivost svých tvrzení bude opírat o možnost experimentu a o časově limitovanou predikci nikoli o intuice a starý slovník uznávaných pojmů, jako jsou duše, dobro, vědomí, bůh atd. Způsob argumentace je v transhumanismu vědecký v nejlepší slova smyslu, protože uznává princip falsifikace a hodnotu experimentu, a jenom některé typy "transhumanismu", jako je hnutí [extropiánů](#), vycházejí spíše z tradice manifestů, které jsou ovšem často velice ironické a "marketingové" spíše, než míněné vážně.

Současný transhumanismus můžeme rozdělit zhruba do tří směrů podle toho, zda se zaměřuje na metodu výzkumu, obecné otázky nebo na konkrétní témata a technologie:

1. **"pragmatický" transhumanismus** – zabývá se hlavně nanotechnologií, superinteligencí a genetikou. Vytváření strojů na úrovni molekul a atomů, které by ovládaly jiné atomy, molekuly nebo buňky (nanotechnologie), znamená ve svém důsledku spojení lidské inteligence se superinteligencí, možnost oživení zmrzlých těl (*kryonika*), ale také kolonizaci vesmíru a dokonce celé reality. "Kolonizací" reality se pak věnují právě různé teorie o "matrixu" či tzv. *transcendentním scénáři*, podle kterého je naše realita jenom počítačovou simulací vytvořenou jinou vyspělejší civilizací, viz www.simulation-argument.com. Otázkou transcendentního scénáře se hodně zabývá jeden ze zakládajících členů celého transhumanismu, zmíněný filosof Nick Bostrom.

Nanotechnologie vychází z velice zajímavé reinterpretace rozdílu mezi biologickým a mechanickým, která je pro celý transhumanismus příznačná. Například buňku chápe jako molekulární sebepublikátor, který produkuje různé proteiny, čili jako primitivní formu nanotechnologie, takže mezi umělým a přirozeným vlastně není žádný rozdíl a evoluce zahrnuje jak lidi, tak stroje, organickou i neorganickou hmotu. "Vynálezcem" nebo "prvním filosofem" nanotechnologie je **Eric Drexler**, jehož články reprezentují současný stav bádání a můžeme je najít na stránkách Institutu Foresight, spřízněného s transhumanismem.

2. **„teoretický“ (filosofický) transhumanismus** – jeho cílem je nejenom popularizovat vědecká bádání, ale také zhodnotit změny a problémy, které nové technologie přinášejí. Mezi nejzajímavější problémy, které mohou nanotechnologie způsobit, je vznik nebezpečných virů-enzymů-katalyzátorů nebo replikujících se nanostrojů, které mohou zásadně změnit biosféru (tzv. *grey goo scenario*). Další řada problémů se týká spojení nanotechnologie a umělé inteligence. Jak budou podobně zrychlené myšlenkové procesy reagovat na okolní svět, který se bude zdát nekonečně zpomalený? Jaká bude motivace superinteligence? Bude se snažit manipulovat zbytkem světa nebo se o něj prostě nebude zajímat?

V transhumanismu koexistují velmi složitá vědecká pojednání spolu s paranoickými a konspiračními teoriemi. Transhumanismus označuje podobné nápady za filosoficky stimulující, takže diskuse o možných světech, mimozemských civilizacích, kryonice atd. jsou témata, o kterých se hodně diskutuje bez nejmenšího náznaku ironie nebo fanatismu. Technofilní zaměření transhumanismu nezná žádná tabu, takže i psychedelické látky považuje za velmi významný výzkum, který má vést k zmišení bolesti, depresí a dalších neduhů, kterých odstranění pokládáme v současné civilizaci za žádoucí. Extrémním případem tohoto přesvědčení je *hedonistický imperativ*, podle kterého lze geneticky a chemicky upravit člověka tak, aby necítil bolest a nespokojenost, jak hlásá D. Pearce ve svém elektronickém díle *The Hedonistic Imperative* z roku 1997. Dalším cílem je pak vytvořit z člověka nesmrtelnou bytost. Přímo ne-smrtelností se zabývají dvě spřízněné organizace: **"Longevity Meme"** a **"Institut Nesmrtelnosti"**

(*The Immortality Institute* – ImmInst). Zatímco *Longevity Meme* má za cíl rozšířit "mem" o dlouhověkosti a zlepšení lidského stavu, *Institut nesmrtelnosti* skutečně hledá způsob, jak dosáhnout fyzické nesmrtelnosti.

"Teoretický" *transhumanismus* se také zabývá obecnějšími otázkami vývoje civilizace a s tím souvisejícími problémy, jako je *Fermiho paradox* nebo *Carter-Leslie Doomsday argument*. Jak *Fermiho paradox*, tak *Carter-Leslie Doomsday argument* jsou velmi složité myšlenkové konstrukce o možných a skutečných civilizacích (a tím i o mimozemšťanech). Podle *Fermiho paradoxu* mimozemšťané neexistují, protože teorie evoluce a technologického vývoje, kterou hlásá a popisuje pomocí myšlenkového experimentu, zákonitě vede k zničení inteligentního života ještě před tím, než začne kolonizovat vesmír. Podobný je také *Carter-Leslieho argument* o konci světa (z let 1993-1999), který používá teorii pravděpodobnosti a který je příkladem mnohem obecnějšího argumentu s názvem *antropický princip*.

3. „*metodologický*“ *transhumanismus* – stal se velice podnětným směrem v polovině 90. let, kdy se jevílo jako hodně inspirativní a užitečné zkoumání nových metod přenášení vědění a komunikace mezi vědeckými a akademickými společnostmi. Tento směr si kladl za úkol zlepšit fungování lidské společnosti přes sdílení poznatků. **Alexander Chislenko** ještě na začátku 90. let zdůrazňoval právě možnosti *kolaborativního psaní*, které v případě vědeckých textů musí mít účinný princip filtrování. Velmi významný byl také projekt burzy idejí, teorií a předpovědí (*Foresight Exchange*), ve které se otázky vědeckých projektů a teorií řešily principem volného trhu. V současné době stále existuje jeho experimentální verze. Kromě těchto pokusů s jinými formami sdílení a třídění informací se velká pozornost věnovala různým filtračním a anotačním systémům (CritSuite, Backlinks), které ovšem nezaznamenaly komerční úspěch.

Zvláštností celého hnutí je upřímnost a vážnost, s kterou podává všechny svoje bizarní projekty, myšlenky a problémy. Zdá se, že pragmatický transhumanismus je vlastním jádrem celého hnutí a teoretické a metodologické otázky budou spíše ustupovat. Hnutí je významné ovšem také tím, že vytvořilo politickou i filosofickou alternativu k ekologickým a dalším hnutím, která jsou spíše skeptická k současným a budoucím technologiím. Nakolik se futuristické vize, myšlenkové experimenty, ale i konkrétní návrhy transhumanistů uskuteční, zbývá ještě dost času posoudit. Například fenomén weblogů v mnohém naplnil představy transhumanistů o spojení lidské a umělé inteligence jako způsobu filtrování informací na internetu. Na druhou stranu, transhumanisty navrhované anotační technologie zůstaly neúspěšné. Zdá se, že základní transhumanistickou zkušeností přece jen zůstává, že technologie se spíše dějí, než plánují.

<http://www.transhumanismus.cz/library.php?source=kera>